

Εργασία στο πρόγραμμα επιμόρφωσης εκπαιδευτικών: «ΒΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΕΙΣ: Αυτογνωσία - Αυτοεκτίμηση – Λήψη Απόφασης – Διαχείριση Συγκρούσεων»

Κόντος Οδυσσέας ΠΕ12.04

ΕΠΟΠΤΗΣ: ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ

ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ: 2013-2014

Τίτλος: «Είμαι ότι αποφασίζω»!

Θεματική ενότητα: η κατανόηση και η ανάπτυξη της προσωπικότητας

Θέμα: η αναβλητικότητα στη λήψη απόφασης

ΣΧΕΔΙΟ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ

Κόντος Οδυσσέας ΠΕ12.04

1. Προβληματική

Τι είναι τελικά η αναβλητικότητα; Είναι μια συναισθηματική συμπεριφορά ή ατομικό χαρακτηριστικό; Είναι πράξη αποφυγής καθηκόντων ή ενεργειών με σκοπό την αποδοχή ή την αυτοτιμωρία; Σε κάθε περίπτωση η αναβλητικότητα είναι ένα φαινόμενο που παρατηρείται σε κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα. Σε κάθε βαθμίδα εξέλιξης, οι αποφάσεις είναι αυτές που σηματοδοτούν την ατομική και κοινωνική μας υπόσταση, την γνώση του εαυτού μας (αυτοαντίληψη), και τελικά την επιδοκμασία η αποδοκμασία του ως αποτέλεσμα αυτοεκτίμησης. Κατανοούμε συνεπώς, πόσο βαρύνουσα σημασία έχει μια αναβλητική διαδικασία, για την προσωπική εξέλιξη και τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς μας. Τα τελευταία αποτελούν και απώτερο σκοπό της εργασίας αυτής.

2. Θεωρητικό μέρος

«Απόφαση» είναι η διαδικασία επιλογής μιας κατεύθυνσης δραστηριοτήτων ανάμεσα σε ένα αριθμό εναλλακτικών λύσεων. (Δημητρόπουλος 2003). Η μελέτη λήψη απόφασης έχει απασχολήσει σημαντικά την ψυχολογία και την παιδαγωγική.

Αρκετοί ερευνητές έχουν ασχοληθεί με τις μορφές συμπεριφοράς που εκδηλώνει το άτομο κατά τη διαδικασία λήψης απόφασης (Arroba, 1977, Gellat, 1989, Krumboltz et al., 1979).¹

Ανάμεσα στα πιο ευρέως αναγνωρισμένα συστήματα ταξινόμησης των τρόπων λήψης απόφασης (Leong et al., 1987 Phillips et al., 1984 Phillips et al., 1985) ξεχωρίζει αυτό του Harren (1979), ο οποίος κάνει λόγο για τρία πρότυπα συμπεριφοράς που εμφανίζονται πιο συστηματικά στη λήψη αποφάσεων και σηματοδοτούν τρεις τρόπους λήψης απόφασης: *το λογικό, το διαισθητικό και τον εξαρτημένο. Αυτοί οι τρόποι δείχνουν τον βαθμό στον οποίο το άτομο αναλαμβάνει προσωπική ευθύνη για τη λήψη απόφασης ή επιρρίπτει την ευθύνη στην τύχη ή στους άλλους και τον βαθμό στον οποίο χρησιμοποιεί λογικές αντί για συναισθηματικές στρατηγικές στη λήψη απόφασης.*¹

- Ο λογικός τρόπος σκέψης περιλαμβάνει στάδια λογικής διαδικασίας όπως γνώση του προβλήματος, συγκέντρωση πληροφοριών, παραγωγή και αξιολόγηση εναλλακτικών λύσεων, εφαρμογή ενεργειών και αξιολόγηση απόφασης.²
- Ο διαισθητικός τρόπος στηρίζεται περισσότερο στη διαίσθηση και λιγότερο στη λογική. Οι αποφάσεις αυτού του τύπου είναι αυθόρμητες και απαιτούν λίγο χρόνο, λίγες πληροφορίες και ελάχιστο σχεδιασμό. Το άτομο χρησιμοποιεί τη φαντασία του και δίνει προσοχή στα παρόντα συναισθήματα (Frank, 1988).
- Ο εξαρτημένος τρόπος χρησιμοποιείται από άτομα που κατά τη λήψη αποφάσεων εξαρτώνται από τη γνώμη, τις επιθυμίες και τις προσδοκίες των άλλων. Υπάρχει άρνηση της προσωπικής ευθύνης και το άτομο την επιρρίπτει σε άλλους.

Σε ότι αφορά την αποτελεσματικότητα μιας απόφασης, αυτή εξαρτάται από τον βαθμό γνώσης του εαυτού και του περιβάλλοντος (Tiedeman & O'Hara, 1963). Η θεωρία αυτή προσεγγίζει την κατάσταση απόφασης με τέσσερις παραδοχές όπου: α) η αδυναμία γνώσης τόσο του εαυτού μας όσο και του περιβάλλοντος προκαλεί μια κατάσταση σύγχυσης (ή «παράλυσης») που καθιστά αργή ή αδύνατη τη λήψη απόφασης (αναβολή) β) η γνώση του εαυτού σε συνδυασμό με την έλλειψη γνώσης του περιβάλλοντος οδηγεί σε διαισθητική απόφαση, γ) η έλλειψη γνώσης του εαυτού σε συνδυασμό με γνώση των συνθηκών του περιβάλλοντος οδηγεί σε εξαρτημένη ή ασαφή απόφαση και δ) η γνώση τόσο του εαυτού όσο και του περιβάλλοντος συνδέεται με τη λογική απόφαση.²

Το ρίσκο μιας απόφασης, που όταν δεν λαμβάνεται αναβάλλεται, οφείλεται κυρίως σε έλλειψη γνώσης και την πεποίθηση ότι αν αυτό που θα αποφασιστεί δεν είναι το επιθυμητό αλλά το ανεπιθύμητο, η αυτοεικόνα θα υποβαθμιστεί, ενώ αν είναι το επιθυμητό, δε θα υπάρχει θετική ενίσχυση, καθώς αυτό θα κριθεί ως αυτονόητο.

¹ Πανεπιστήμιο Αθηνών /Τομέας Ψυχολογίας / Κέντρο Έρευνας και Αξιολόγησης στην Επαγγελματική Συμβουλευτική : Πρόγραμμα ανάπτυξης δεξιοτήτων λήψης εκπαιδευτικών & επαγγελματικών αποφάσεων σελ 12

² Πανεπιστήμιο Αθηνών /Τομέας Ψυχολογίας / Κέντρο Έρευνας και Αξιολόγησης στην Επαγγελματική Συμβουλευτική : Πρόγραμμα ανάπτυξης δεξιοτήτων λήψης εκπαιδευτικών & επαγγελματικών αποφάσεων σελ 13-14.

Κάποιες φορές η αναβολή μιας ενέργειας είναι ένας τρόπος κοινωνικά αποδεκτός να δηλώσει κανείς: «δεν θέλω να το κάνω και δεν μπορείς να με κάνεις να το κάνω». Είναι ακόμη ένας τρόπος εκδίκησης ή αποφυγής καθηκόντων που μοιάζουν δύσκολα. Είναι συχνά μια αυτοτιμωρία. Συνήθως οι άνθρωποι που αναβάλουν δεν ξέρουν το λόγο που κρύβεται πίσω από τη συμπεριφορά αυτή.³

Σε κάθε περίπτωση ο ρόλος των τρίτων θα πρέπει να κατευθύνεται από το σεβασμό στη διαφορετικότητα του καθενός μας. Υπάρχουν περιπτώσεις που κάποιος μπορεί απλά να αφήνει κάτι για τη τελευταία στιγμή γιατί λειτουργεί καλύτερα έτσι. Δεν σημαίνει πως είναι αναβλητικός και καθώς είναι αποτελεσματικός, δεν χρειάζεται να αλλάξει αυτό το χαρακτηριστικό του. Ας είμαστε καλοπροαίρετοι με τα χαρακτηριστικά του καθενός και ας μη δίνουμε μεγαλύτερη έμφαση από αυτή που χρειάζεται η κάθε συμπεριφορά.

3. Στόχοι

Με αυτό το σχέδιο μαθήματος στοχεύουμε ώστε οι μαθητές:

- να περιγράψουν και να διασαφηνίσουν καταστάσεις αναβλητικής συμπεριφοράς.
- να βιώσουν μια κατάσταση αναβλητικότητας μέσα από μια διδακτική παρέμβαση
- να προσδιορίσουν τους παράγοντες όπου οδηγούν σε μια αναβλητική συμπεριφορά.
- να προτείνουν τρόπους αντιμετώπισης αναβλητικότητας στη λήψη μιας απόφασης.
- να υιοθετήσουν τη βέλτιστη δυνατή στάση στην λήψη μιας απόφασης τους.

4. Περιγραφή δραστηριοτήτων

4α. 1η διδακτική ώρα

Θεωρούμε ως προϋπόθεση η ολομέλεια να έχει αποκτήσει κλίμα εμπιστοσύνης. Στην αντίθετη περίπτωση, ο εκπαιδευτικός πρέπει να αναδείξει το αντίστοιχο κλίμα, καθώς είναι σημαντικό για τη δραστηριότητες που ακολουθούν.

(χρόνος: 3 λεπτά).

A. Καταγραφή του προβλήματος.

Η ολομέλεια κάθετα κυκλικά και ο καθένας καλείται να γράψει 2 περιστατικά της ζωής του, στα οποία υπήρξε μακροχρόνια αναβολή σε απόφαση. Θα πρέπει να καταγραφεί η απόφαση, το χρονικό διάστημα της αναβολής (κατά προσέγγιση), και οι πιθανοί λόγοι που οδηγούσαν στην αναβολή της (σε περίπτωση μη καταγραφής, γράφεται: 'δεν μπορώ να αιτιολογήσω').

(χρόνος: 10 λεπτά).

Τα περιστατικά αναγράφονται επιγραμματικά στον πίνακα και κατηγοριοποιούνται (πχ αναβολή σχολική – επαγγελματική, διαπροσωπική, οικογενειακή, κλπ).

(χρόνος: 7 λεπτά).

Ακολουθεί συζήτηση πάνω σε κάθε περιστατικό.

(χρόνος: 20 λεπτά).

4β. 2η διδακτική ώρα

B. Κατανόηση του προβλήματος.

³ Άρθρο Ερατώς Χατζημιχαλάκη- οικογενειακής συμβούλου.

Θεατρικό δρώμενο: «Έχω δίλλημα ποιο δρόμο να διαλέξω...»

- Σε λίγες ημέρες αρχίζει το σχολείο. Ο Κώστας (ρόλος Α) είναι μαθητής που τελείωσε την Α τάξη ΕΠΑ.Λ σε τμήμα Τεχνολογικού Προσανατολισμού και δεν έχει αποφασίσει αν θα ακολουθήσει ειδικότητα μηχανολογίας ή πληροφορικής. Οι γονείς του ή οι φίλοι του ⁴ (ρόλοι Β, Γ) προσδοκούν την επιλογή του.
- Αρχικά καλούμε τους 3 εθελοντές χωρίς να τους ανακοινώσουμε το ρόλο. Στον ρόλο Α εξηγούμε *ιδιαιτέρως* στο μαθητή ότι πρέπει να είναι συνεχώς αναποφάσιτος και να προβάλλει συνεχώς επιχειρήματα αναποφασιστικότητας. Στους ρόλους Β και Γ εξηγούμε – *πάλι ιδιαιτέρως* – στους μαθητές ότι πρέπει, επιδεικνύοντας έντονο προβληματισμό, να πείσουν τον Κώστα ότι πρέπει να πάρει οπωσδήποτε μία απόφαση.
- Ανακοινώνουμε το δρώμενο στην υπόλοιπη ολομέλεια και παρακολουθούμε όλοι την εξέλιξη του.

(χρόνος δραστηριότητας : 15 λεπτά)

Ακολουθεί σχολιασμός του δρώμενου και ανάλυση των επιχειρημάτων του κάθε ρόλου και συζήτηση.

(χρόνος: 15 λεπτά).

Ακολουθεί ανακεφαλαίωση του θέματος, κλείσιμο και αυτοαξιολόγηση.

(χρόνος: 10 λεπτά).

5. Ώρα για συζήτηση

Η συζήτηση γίνεται με το τέλος κάθε βιωματικής δραστηριότητας. Η πρώτη δραστηριότητα αποσκοπεί να εντοπίσουν οι μαθητές το πρόβλημα της αναβλητικότητας μέσα από διαφορετικές περιπτώσεις και η όλη συζήτηση στρέφεται γύρω από αυτές, έτσι ώστε η απαιτούμενη γνώση να παρέχεται σταδιακά. Οι ερωτήσεις που μπορεί να τεθούν είναι:

- Που κατατάσσετε τον συγκεκριμένο τρόπο λήψης απόφασης; Πως κρίνετε αυτό το είδος της αναβλητικής συμπεριφοράς. Τι θα κάνατε στη θέση του άλλου;
- Πως σχολιάζετε τα αίτια που οδήγησαν στην συγκεκριμένη συμπεριφορά αναβολής; Μπορείτε να εντοπίσετε και άλλα αίτια;
- Έχετε να προτείνετε τρόπους που θα περιορίζαν τη συγκεκριμένη αναβλητική συμπεριφορά;

Τα αίτια και οι τρόποι αντιμετώπισης καταγράφονται στον πίνακα με σκοπό να παρουσιαστεί μια συγκεντρωτική εικόνα του θέματος μέσα από την οποία θα καλλιεργηθεί η απαραίτητη διερεύνηση και γνώση.

Η δεύτερη δραστηριότητα έχει σα σκοπό να αναδείξει πως επιδρούν οι άλλοι στην προσωπικότητα ενός αναβλητικού ατόμου και σε ποιο βαθμό την επηρεάζουν. Η ολομέλεια σχολιάζει την έκβαση της δραστηριότητας (αν δηλαδή ελήφθη απόφαση ή όχι), και βάσει αυτής προσπαθεί – και με τη βοήθεια των αιτίων και των τρόπων αντιμετώπισης

⁴ ανάλογα αν η ολομέλεια είναι μικτή ομάδα ή αποτελείται από άτομα του ίδιου φύλου.

αναβλητικότητας που καταγράφηκαν την προηγούμενη σχολική ώρα – να αναλύσει το όλο θέμα, προχωρώντας σε περαιτέρω διερεύνηση του φαινομένου της αναβλητικότητας. Ερωτήματα που μπορεί να τεθούν είναι:

- σε ποιο βαθμό η αυτοεκτίμηση επιδρά στη αναβολή λήψης απόφασης;
- σε ποιο βαθμό επιδρά ο συναισθηματικός κόσμος του ατόμου στην αναβολή της απόφασης; Αν λαμβάνεται απόφαση, αυτή είναι μια λογική ενέργεια ή μια συναισθηματική αντίδραση;
- κατά πόσο η καθυστέρηση στη λήψη απόφασης επηρεάζεται από προκαταλήψεις, κοινωνικούς περιορισμούς ή στερεότυπα.

6. Χρόνος υλοποίησης

Ο χρόνος υλοποίησης του σχεδίου μαθήματος ανέρχεται σε δύο διδακτικές ώρες με απαραίτητη προϋπόθεση να είναι διαδοχικές ώστε να υπάρχει συνέχεια στην όλη διαδικασία.

7. Απαιτούμενα υλικά

Το μόνο υλικό που απαιτείται είναι χαρτί A4.

8. Ανακεφαλαίωση – αξιολόγηση

Το αν επετεύχθησαν οι εκπαιδευτικοί στόχοι της διδακτικής παρέμβασης είναι ένα ερώτημα που θα πρέπει να απαντηθεί με την συνεκτίμηση πολλών εξωτερικών παραγόντων. Θα πρέπει η ολομέλεια να έχει κατανοήσει την ιδιαιτερότητα της διδακτικής παρέμβασης, ως ανάδειξη διερευνητικής γνώσης και αλλαγής στάσης και συμπεριφοράς μέσα από ένα ομαδοσυνεργατικό πλαίσιο και όχι ως μια τετριμμένη μαθησιακή διαδικασία. Δυστυχώς οι μαθητές δυσκολεύονται αρκετά στην υιοθέτηση και αποδοχή του καινοτόμου, άλλοι πολύ και άλλοι λίγο, γεγονός που θα πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπ όψη από τον εκπαιδευτικό, με αποτέλεσμα οι δράσεις του να επιφέρουν διαφορετικά κάθε φορά αποτελέσματα από τα προσδοκώμενα. Όταν όμως μια διδακτική παρέμβαση γίνεται αποδεκτή και συνοδεύεται από ένα θετικό μαθησιακό κλίμα, τότε η διδασκαλία γίνεται πιο ευχάριστη και συνεπώς πιο αποδοτική. Κάτι τέτοιο παρατηρείται ιδιαίτερα σε δραστηριότητες τύπου θεατρικών δρώμενων. Οι τελευταίες πιστεύουμε πως είναι και αποδεκτές και αποδοτικές καθώς παρουσιάζουν ζωντανά τα θέματα και τους παράγοντες που τα επηρεάζουν.

Όπως προαναφέρθηκε, σημαντικό ρόλο παίζει και η εμπιστοσύνη των μελών της ολομέλειας. Ίσως θα πρέπει να βελτιωθεί η πρώτη δραστηριότητα καθώς με την ζήτηση καταγραφής προσωπικών θεμάτων πιθανώς να μη δώσει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα σε ομάδες με χαμηλό δείκτη εμπιστοσύνης. Σε κάθε περίπτωση ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να αναλωθεί στη δημιουργία αντίστοιχου κλίματος με χρήση βιωματικών γνωριμίας και ενίσχυσης μελών.

Η «λήψη απόφασης» είναι επίσης ένα τεράστιο θέμα που σίγουρα δεν καλύπτεται με δύο δραστηριότητες. Αυτό που θα πρέπει να αξιολογηθεί είναι κατά πόσο ο εκπαιδευτικός δημιούργησε το 'γνωστικό προβληματισμό' στην ολομέλεια. Θωρούμε πως ένας τέτοιος προβληματισμός όντως δημιουργείται ως ένα βαθμό με τις συγκεκριμένες δράσεις. Αυτό

που όμως διαφέρει είναι η ανάδειξη γνώσεων ως υποθέσεις και συμπεράσματα μέσα από την όλη διαδικασία, καθώς εισάγονται και εξωγενείς παράγοντες όπως η διαφορετικότητα της τάξης ως αποτέλεσμα κοινωνικών και οικογενειακών επιρροών. Σε κάθε περίπτωση ο εκπαιδευτικός πρέπει να ανατροφοδοτεί τη διαδικασία, να αυτοαξιολογείται και να την προσαρμόζει στην εκάστοτε ολομέλεια.

